

საქართველოს სამრეწველო საქონლის (ნაწარმი) ექსპორტის კონკურენტუნარიანობის ანალიზი

დავით სიხარულიძე

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

შოთა შაბურშივილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ლელია ქადაგიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასისტენტ პროფესორი

თეა მუნჯიშვილი

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ზვიად სიგუა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი

საქართველოს მიერ დასავლური ფასეულობებისაკენ აღებულ საგარეო კურსს ალტერნატივა არ გააჩნია. ქვეყანამ დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დღემდე რთული პერიოდი გამოიარა. დამოუკიდებლობის აღდგენისთანავე საქართველომ დაიწყო საბაზრო ეკონომიკაზე ორიენტირებული დემოკრატიული, სამართლებრივი სახელმწიფოს შენება. რეფორმების შედეგად თანდათან დაიწყო ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების დაძლევა. საქართველოს, თავისი გეოგრაფიული მდებარეობიდან გამომდინარე, შესაძლებლობა აქვს, რეგიონში მნიშვნელოვანი როლი შეასრულოს ვაჭრობასა და ტვირთების საერთაშორისო გადაზიდვაში. ეს თავისთავად შემოსავლების და ეკონომიკური ზრდის მნიშვნელოვანი წყაროა. ამასთანავე, ბაზრის მცირე მოცულობიდან გამომდინარე, კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობისთვის აუცილებელია მისი რეგიონულ და საერთაშორისო ბიზნესში ფართო ჩართულობა.

საქართველო ლიბერალური პოლიტიკის გზას ადგას და საგარეო სავაჭრო ურთიერთობების არეალის გაფართოებას ცდილობს. ამ ასპექტით გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ეკონომიკის იმ სექტორების იდენტიფიცირებას, რომელიც გამოირჩევა საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის მოპოვების პოტენციალით. ამასთან მკვლევარები ხშირად მიუთითებენ მრეწველობის მაღალი დამატებული ღირებულების, ტექნოლოგიატევადი დარგების განვითარების მნიშვნელობაზე ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ზრდის საქმეში. ნაშრომში განხორციელებულია საქართველოს სამრეწველო სასაქონლო პოზიციების კონკურენტული პოზიციების მიხედვით რანჟირება. სამრეწველო საქონლის (ნაწარმი) სია კლასიფიცირებული RCA ინდექსისა და ტექნოლოგიური პარამეტრების მიხედვით. კერძოდ ტექნოლოგიური ტევადობის კრიტერიუმით გამოყოფილია ბუნებრივ რესურსებზე, დაბალ, საშუალო და მაღალტექნოლოგიებზე დაფუძნებული პროდუქტები, ხოლო კონკურენტული პოზიციების მიხედვით – საფრთხის ქვეშ მყოფი, განვითარებადი და სუსტად პოზიცირებული სასაქონლო პოზიციები.

საკვანძო სიტყვები: სამრეწველო საქონელი, ექსპორტი, კონკურენტუნარიანობა, შეფარდებითი უპირატესობა.

მიმდინარე ეტაპზე საქართველოს საგარეო სავაჭრო პოლიტიკა დიდად განსაზღვრავს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების მთავარ ვექტორს. ეს გამოწვეულია ეკონომიკური განვითარების და-

ბალი დონით, ტექნიკური, ტექნოლოგიური ჩამორჩენილებით და ინვესტიციების ნაკლებობით. აღსანიშნავია, რომ პოსტსაბჭოთა პერიოდში საქართველოს მუდმივი უარყოფითი სავაჭრო ბალანსი და იმპორტზე მაღალი დამოკიდებულება ახასიათებს. ამასთან, გამოწვევას წარმოადგენს ექსპორტის გეოგრაფიული დივერსიფიკაცია და საგარეო ვაჭრობის სასაქონლო სტრუქტურა, რაც ბუნებრივია წლების განმავლობაში განხორციელებული სავაჭრო პოლიტიკის კონკურენტუნარიანობის კონტექსტით შეფასების აუცილებლობაზე მიუთითებს.

კონკურენტუნარიანობა ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი უმთავრესი კატეგორიაა და მისი ამაღლების საკითხი აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს. მან განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა შეიძინა გლობალიზაციის პირობებში, რადგან ამ შემთხვევაში კონკურენტულ ბრძოლაში სულ უფრო მეტი ქვეყნები და კომპანიები ერთვებიან. ისტორიულად კონკურენტუნარიანობის კონცეფცია ეროვნული ეკონომიკების შეფარდებით უპირატესობებს ეფუძნება, რომლებიც მათ წარმოექმნებათ იაფი მუშახელით, უხვი ბუნებრივი რესურსებით, ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობით, კლიმატური პირობებით, ინფრასტრუქტურით და ა.შ. წარმოების ფაქტორებითა და რესურსებით განპირობებული უპირატესობები დამახასიათებელი იყო ინდუსტრიული საზოგადოებისათვის, თანამედროვე პირობებში კი კონკურენტუნარიანობას უპირატესად უახლესი სამეცნიერო და ტექნოლოგიური მიღწევები, ინოვაციები და „ $intangible$ “ განსაზღვრავს. ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა უზრუნველყოფს მის როლს საქონლითა და მომსახურებით საერთაშორისო ვაჭრობაში, კერძოდ, მსოფლიო ბაზრებზე საქონლისა და მომსახურების ექსპორტის უნარს. ზემო აღნიშნულიდან გამომდინარე წინამდებარე ნაშრომის მიზანია RCA მოდელის გამოყენებით ტექნოლოგიურ ჭრილში გავაანალიზოთ საქართველოს სამრეწველო საქონლის (ნაწარმი) ექსპორტის კონკურენტუნარიანობა.

ლიტერატურის ანალიზი

შეფარდებითი უპირატესობის ტრადიციული სავაჭრო თეორიები (Heckscher-Ohlin) გულისხმობს კონკურენტული სპეციალიზაციის მიღწევას ინტენსიური წარმოების ფაქტორების საშუალებით. დევიდ რიკარდოს შეფარდებითი უპირატესობის თეორიის მიხედვით (1817), რომელიც დაფუძნებულია შრომის ღირებულების თეორიაზე, საერთაშორისო ვაჭრობის უპირატესობის მოპოვების საფუძველს სამუშაო ძალის პროდუქტიულობა წარმოადგენს. შესაბამისად, ქვეყანა უნდა დასპეციალიზდეს და განახორციელოს იმ საქონლის ექსპორტი, რომლის წარმოებაც შეფარდებით ეფექტიანად შეუძლია. საქონლის ფასი განისაზღვრება წარმოების პროცესში შრომითი დანახარჯებით. ჰაბერლერმა (1936) ახსნა შეფარდებითი უპირატესობა ალტერნატიული დანახარჯების თეორიაზე დაყრდნობით. ამ იდეამ დიდი პოპულარობა მოიპოვა და შეფარდებით უპირატესობას ზოგჯერ ალტერნატიული დანახარჯების კანონს უწოდებენ.

ჰეკშერმა (1919) და ოლინმა (1952) ხელახლა განსაზღვრეს შეფარდებითი უპირატესობა ჭარბ ფაქტორებთან მიმართებით, რომელიც ცნობილია როგორც ჰეკშერ-ოლინის (H-O) თეორია. ისინი აღნიშნავენ, რომ ვაჭრობაში ჩართულობა და კონკურენტული სპეციალიზაციის მიღწევა შესაძლებელია დარგში არსებული ჭარბი ფაქტორების ინტენსიური გამოყენებით. ეს თეორიები მხოლოდ თეორიულ არგუმენტს წარმოადგენენ და ვაჭრობის შესახებ ლიტერატურაში საჭიროა შეფარდებითი უპირატესობის საზომი (სალვატორი, 2013). ბალასამ (1965) შეავსო იგი RCA-ს კონცეფციის შემოღებით, შერჩეულ დარგში შეფარდებითი უპირატესობის გაზომვით, ვაჭრობის სტრუქტურისა და ეფექტიანობის საფუძველზე. შესაბამისად, ქვეყნის სავაჭრო მოდელი ასახავს

როგორც შეფარდებით ხარჯებს, ასევე განსხვავებებს ფაქტორების სიჭარბეში და ამგვარად, შეფარდებით უპირატესობას.

სავაჭრო პოლიტიკის განსაზღვრისას საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის გაზომვა განვითარებად ქვეყნებში ეკონომიკური ანალიზის ერთ-ერთი მთავარი თემაა, ბოლო ათწლეულების განმავლობაში საერთაშორისო და ეროვნული კონკურენციის მნიშვნელოვანი გაძლიერების გამო. გლობალიზაციისა და ვაჭრობის ლიბერალიზაციის შედეგად მსოფლიო ვაჭრობის სტრუქტურაში ფუნდამენტურმა ცვლილებებმა მრავალი გამოწვევა მოუტანა დაბალ სპეციალიზებულ განვითარებად ეკონომიკებს და მნიშვნელოვნად გაზარდა ქვეყნების კონკურენტუნარიანობის გაზომვისა და ზრდის მნიშვნელობა ძირითად სავაჭრო ბაზრებზე.

საყურადღებოა დიურანდის, ჯორნოს და სხვების (1987; 1992) მიერ შემოღებული ინდიკატორები OECD-ის ქვეყნების საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის გასაზომად. მათ შემოიღეს ცალკეული ინდიკატორები იმპორტის, ექსპორტის და საერთო კონკურენტუნარიანობის ურთიერთდაკავშირების მოდელში. იმპორტის კონკურენტუნარიანობის ინდიკატორები ეფუძნება განსხვავებას მწარმოებლებისა და მათი კონკურენტების საბაზრო ფასებს შორის, ხოლო ექსპორტის – ქვეყნის საექსპორტო ფასსა და კონკურენტების ფასებს შორის სხვაობას. ფასების დონე მნიშვნელოვან როლს ასრულებს კონკურენტუნარიანობის განსაზღვრაში. ბემსი და ჯონსონი (2012), ბაიუმი და სხვ. (2013) თვლიან, რომ ქვეყნების კონკურენტუნარიანობა შეიძლება შეფასდეს საქონლის ფასით, რომელიც ასახავს საქონლის წარმოებისთვის განეულ დანახარჯებს.

ბალასას (1965) მიერ შემოთავაზებული RCA ინდექსი არის პოპულარული ინდიკატორი დარგის კონკურენტუნარიანობის გასაანალიზებლად, რომელიც ეფუძნება ექსპორტის შედეგებს. შიდა პროდუქტიულობის ზრდა და მოთხოვნის ფაქტორები მნიშვნელოვან როლს თამაშობენ ექსპორტის კონკურენტუნარიანობის ბალასას ინდექსში.

ადრეულ კვლევებში, ბალასა და ნოლანდი (1989) ცდილობდნენ შეესწავლათ შეფარდებითი უპირატესობის ცვლილება იაპონიასა და აშშ-ს შორის 1967 წლიდან 1983 წლამდე. მათ გამოთვალეს RCA ინდექსი 57 პირველადი და 167 სამრეწველო საქონლისათვის. შედეგმა აჩვენა, რომ იაპონიის საერთაშორისო სპეციალიზაციამ გადაინაცვლა დაბალი დამატებული ღირებულების მქონე შრომატევადი საქონლიდან კაპიტალტევადზე. შეერთებულმა შტატებმა შეინარჩუნა არსებული სპეციალიზაცია კაპიტალტევადი საქონლის სფეროში. ლი (1995) ცდილობდა შეესწავლა კორეის კონკურენტუნარიანობა კაპიტალტევად დარგებში, 1965-1992 წლებში, ბალასას RCA ინდექსის გამოყენებით (1965). ავტორს მიაჩნდა, რომ კაპიტალტევად დარგებში სპეციალიზაციის მიღწევა ეკონომიკური განვითარების მაჩვენებელია. კვლევამ დაასკვნა, რომ კორეამ მოიპოვა დინამიური შეფარდებითი უპირატესობა კაპიტალტევადი დარგების მართვით, მაშინ როდესაც ქარბი სამუშაო ძალა გააჩნდა ეკონომიკაში. შედეგებმა ასევე აჩვენა, რომ კორეამ სწრაფად მოიპოვა კონკურენტუნარიანობა მსუბუქ, საშუალო და მძიმე მრეწველობის ზოგიერთ დარგებში.

ბოლო კვლევებში ბენდერმა და ლიმ (2002) შეისწავლეს მრეწველობის ეფექტიანობა აზიისა და ლათინური ამერიკის ცალკეულ ქვეყნებში. RCA ინდექსის გამოყენებით დაადგინეს შეფარდებითი უპირატესობა აღმოსავლეთ აზიის, სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის და ლათინური ამერიკის ქვეყნების ეკონომიკებს შორის. მათმა დასკვნებმა აჩვენა, რომ ძლიერი საექსპორტო მაჩვენებლების მიუხედავად, აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნები კარგავენ შეფარდებით უპირატესობას სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიასა და ლათინურ ამერიკის ქვეყნებთან მიმართებაში. აჩარია (2008) ცდილობდა გამოეკვლია შვიდი განვითარებული ქვეყნის RCA ინდექსი, რომელიც შეადგენდა მსოფლიო საქონლის ექსპორტის 80 პროცენტს 1996-1997 წლიდან 2006-2007 წლამდე. შედეგებმა აჩვენა, რომ კანადამ, აშშ-მ და იაპონიამ დაკარგა შესაბამისი საექსპორტო სპეციალიზაცია მსოფლიოსთან მიმართებაში, ხოლო ჩინეთში სამჯერ გაიზარდა. აღმოსავლეთ აზიის სხვა ქვეყნებისა და მექსიკის

ვაჭრობის სქემა არცერთი მიმართულებით არ შეცვლილა. აბიდინი და ლოკე (2008) ცდილობდნენ შეესწავლათ მალაიზიის საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის მოდელები სამრეწველო დარგებში RCA ინდექსის გამოყენებით. კვლევამ აჩვენა, რომ მალაიზიას აქვს შეფარდებითი უპირატესობა ელექტრო, ელექტრონულ საქონელსა და მანქანათმშენებლობაში. კვლევამ ასევე აჩვენა, რომ მალაიზიის ექსპორტის სტრუქტურა თანდათან გადავიდა არარესურსებზე დაფუძნებულ დარგებიდან რესურსტევადზე.

ფეტჩერინმა და სხვ. (2012) გააანალიზეს ინდოეთის ექსპორტის კონკურენტუნარიანობა მრავალგანზომილებიანი მოდელის საშუალებით. კვლევამ აჩვენა, რომ ინდოეთის ეკონომიკის დარგების უმეტესობა დინამიურია და იზრდებოდა უფრო სწრაფად, ვიდრე მსოფლიო ექსპორტი 2001-2005 წლებში. კატურიამ (2013) გამოიკვლია ინდოეთის და ბანგლადეშის მსუბუქი მრეწველობის დარგების ექსპორტის კონკურენტუნარიანობა მსოფლიოსთან მიმართებაში RCA ინდექსის გამოყენებით. კვლევამ აჩვენა, რომ ინდოეთის შეფარდებითი უპირატესობა ტანსაცმლის დარგში გაიზარდა 23-დან 29 პროდუქტამდე, ხოლო ბანგლადეშში – 21-დან 29-მდე. ჰუომ (2014) გამოიკვლია განვითარებადი ქვეყნების ექსპორტის კონკურენტუნარიანობაზე მოქმედი ფაქტორების გავლენა. RCA ინდექსი გამოყენებული იქნა ექსპორტის კონკურენტუნარიანობის შესასწავლად. ეკონომეტრიკული მოდელის გამოყენებით ქვეყნის დონეზე შესწავლილი იქნა შრომის ანაზღაურების, სარწყავი მიწის ფართობის, სასურსათო ფასების ინდექსის, შიდა მოხმარების და გაცვლითი კურსის გავლენა ექსპორტის კონკურენტუნარიანობაზე. შედეგმა აჩვენა, რომ სარწყავი მიწის ფართობი და გაცვლითი კურსი დადებითად აისახება ექსპორტის კონკურენტუნარიანობაზე, ხოლო შრომის ღირებულება და შიდა მოხმარება უარყოფითად.

კვლევის მეთოდოლოგია

წინამდებარე ნაშრომი მიზნად ისახავს RCA ინდექსის (Balassa's 1965) გამოყენებით საქართველოს საქართველოს სამრეწველო საქონლის ექსპორტის კონკურენტუნარიანობის ანალიზს და შეფასებას 2010-2020 წლებში. ბალასამ (Balassa, B., & Noland, M. 1989) შემოგვთავაზა RCA ინდექსის კონცეფცია სექტორის კონკურენტუნარიანობის შესაფასებლად, რომელიც ეფუძნება შეფარდებითი ექსპორტის ეფექტიანობას. ავტორის მოსაზრებით შეფარდებითი ექსპორტის სტრუქტურა ავლენს ფარდობით განსხვავებებს ფაქტორებით უზრუნველყოფაში და შესაბამისად, შეფარდებითი უპირატესობას. ბალასას RCA-ს ინდექსი წარმოდგენილია შემდეგნაირად:

$$RCA_{ip} = \frac{X_{ip}}{X_{cp}} / \frac{X_{iw}}{X_{cw}}$$

სადაც: $0 \leq RCA \leq \infty$ X_{ip} – არის საქართველოს ექსპორტის წილი i , ხოლო X_{cp} არის საქართველოს მთლიანი ექსპორტი; ანალოგიურად, X_{iw} არის i სექტორის საქსპორტო წილი მსოფლიოში w , ხოლო X_{cw} არის მთლიანი მსოფლიო ექსპორტი. RCA იღებს ნებისმიერ მნიშვნელობას ნულიდან დადებით უსასრულობამდე. ამბობენ, რომ ქვეყანას აქვს შეფარდებითი უპირატესობა შერჩეულ საქონელში, თუ ინდექსის ღირებულება აღემატება ერთს ($RCA > 1$), ხოლო ერთზე დაბალი მნიშვნელობა ($RCA < 1$) მიუთითებს შედარებით არახელსაყრელ მდგომარეობას. განსხვავება ან ცვლილება RCA-ში საკმაოდ კარგ საზომს წარმოადგენს ნებისმიერი ქვეყნის ან დარგის კონკურენტული პოზიციის დასადგენად.

RCA-ს ბალასას ინდექსი ფართოდ გამოიყენებოდა ქვეყნების დარგობრივი სპეციალიზაციის დასადგენად. თუმცა, (Leromain და Orefice 2014) აღნიშნავენ, რომ ბალასას ინდექსი

როგორც თეორიულ, ასევე ემპირიულ კონტექსტში განიცდის სისუსტეს. მათი მოსაზრებით RCA ინდექსი არ ემთხვევა შეფარდებითი უპირატესობის თავდაპირველ რიკარდოს იდეას. ისინი ასევე ასაბუთებდნენ, რომ რიკარდოს შეფარდებითი უპირატესობა ეფუძნება ქვეყნის კონკურენტუნარიანობის შინაგან ბუნებას – უფრო ეფექტურად აწარმოოს გარკვეული საქონელი, მაშინ როდესაც ბალასას ინდექსი დაფუძნებულია ორმხრივი სავაჭრო ნაკადების ფაქტიურ რეალიზაციაზე.

RCA ინდექსების გამოყენება შესაძლებელია დარგში პროდუქტის პოზიციის გამოსავლენად, რომლებიც ამჟამად ავლენენ შედარებით ნაკლებ კონკურენტუნარიანობას მაგრამ აქვთ პოტენციური მიაღწიონ ექსპორტის კონკურენტუნარიანობას დროთა განმავლობაში. ამის მიღწევა შესაძლებელია ქვეყნის საექსპორტო სტრუქტურის კატეგორიზაციის გზით, SITC სასაქონლო პოზიციების საფუძველზე. შესაბამისად ცალკეული სასაქონლო პოზიციისათვის ხდება RCI პროფილის დაჯგუფება შემდეგნაირად (Mahmood, A., & Nishat, M. 2004).

სასაქონლო პოზიციის კონკურენტული მდგომარეობა

ამ სასაქონლო პოზიციების RCA-ის მნიშვნელობა ერთზე მეტია და დროთა განმავლობაში მათი მდგომარეობა უმჯობესდება ხელსაყრელი გარე და შიდა პირობების გავლენით. ამ კატეგორიის სასაქონლო პოზიციებისათვის განისაზღვრა შემდეგი კრიტერიუმები:

- სასაქონლო პოზიციის RCA ინდექსი „i“ მეტია 1-ზე განსაზღვრული წლისათვის. მაგალითად $(RCA^i)_{2021} > 1$
- განსხვავება სასაქონლო პოზიციების RCA "i" 2021 წელს და უაკანასკნელი სამი წლის საშუალო RCA-ს შორის არის დადებითი, ანუ $(RCA^i)_{2021} - (RCA^i)_{\text{საშუალო (2018-2020)}} > 0$

საფრთხის ქვეშ მყოფი სასაქონლო პოზიციები

ამ სასაქონლო პოზიციების RCA-ის მნიშვნელობა ერთზე მეტია, მაგრამ ინდექსები დროთა განმავლობაში მცირდება არასასურველი შიდა გარემოს და/ან გლობალური კონკურენტული ზეწოლის გამო. ამ კატეგორიის სასაქონლო პოზიციებისათვის განისაზღვრა შემდეგი კრიტერიუმები:

- სასაქონლო პოზიციის RCA ინდექსი „i“ მეტია 1-ზე განსაზღვრული წლისათვის. მაგალითად $(RCA^i)_{2021} > 1$
- განსხვავება სასაქონლო პოზიციების RCA "i" 2021 წელს და უაკანასკნელი სამი წლის საშუალო RCA-ს შორის არის დადებითი, ანუ $(RCA^i)_{2021} - (RCA^i)_{\text{საშუალო (2018-2020)}} < 0$

განვითარებადი სასაქონლო პოზიციები

ამ სასაქონლო პოზიციების RCA ინდექსები ერთზე ნაკლებია, თუმცა მათი შედარებითი გლობალური პოზიცია საექსპორტო ბაზარზე უმჯობესდება. ეს სასაქონლო პოზიციები მიუთითებს მომავალი საექსპორტო პოტენციალის შესახებ. ანალიზისათვის RCA ინდექსის მიხედვით გამოყოფენ განვითარებადი სასაქონლო პოზიციების ორ ჯგუფებს:

ჯგუფი 1

- სასაქონლო პოზიციის RCA ინდექსი „i“ ნაკლებია 1-ზე განსაზღვრული წლისათვის. თუმცა ტოლია ან მეტია 0,5-ის. მაგალითად $(RCA^i)_{2021} < 1$ და მეტია 0,5-ის

- განსხვავება სასაქონლო პოზიციების RCA "i" 2021 წელს და უკანასკნელი სამი წლის საშუალო RCA-ს შორის არის დადებითი, ანუ $(RCA_i)_{2021} - (RCA_i)_{\text{საშუალო}} (2018-2020) > 0$

ჯგუფი 2

- სასაქონლო პოზიციის RCA ინდექსი „i“ ნაკლებია 0,5-ზე განსაზღვრული წლისათვის. მაგალითად $(RCA_i)_{2021} < 0,5$.
- განსხვავება სასაქონლო პოზიციების RCA "i" 2021 წელს და უკანასკნელი სამი წლის საშუალო RCA-ს შორის არის დადებითი, ანუ $(RCA_i)_{2021} - (RCA_i)_{\text{საშუალო}} (2018-2020) > 0$

სუსტად პოზიციონირებული სასაქონლო პოზიციები

ამ სასაქონლო პოზიციების RCA ინდექსები ერთზე ნაკლებია და კლებულობს არახელსაყრელი გარე და შიდა გარემო ფაქტორების ზემოქმედებით. RCA ინდექსის მიხედვით გამოყოფენ სუსტად პოზიციონირებულ სასაქონლო პოზიციების ორ ჯგუფებს:

ჯგუფი 1

- სასაქონლო პოზიციის RCA ინდექსი „i“ ნაკლებია 1-ზე განსაზღვრული წლისათვის. თუმცა ტოლია ან მეტია 0,5-ის. მაგალითად $(RCA_i)_{2021} < 1$ და მეტია 0,5-ის
- განსხვავება სასაქონლო პოზიციების RCA "i" 2021 წელს და უკანასკნელი სამი წლის საშუალო RCA-ს შორის არის უარყოფითი ანუ $(RCA_i)_{2021} - (RCA_i)_{\text{საშუალო}} (2018-2020) < 0$

ჯგუფი 2

- სასაქონლო პოზიციის RCA ინდექსი „i“ ნაკლებია 0,5-ზე განსაზღვრული წლისათვის. მაგალითად $(RCA_i)_{2021} < 0,5$.
- განსხვავება სასაქონლო პოზიციების RCA "i" 2021 წელს და უკანასკნელი სამი წლის საშუალო RCA-ს შორის არის დადებითი, ანუ $(RCA_i)_{2021} - (RCA_i)_{\text{საშუალო}} (2018-2020) > 0$

აღწერილ მოდელს, რომელიც მრავალ კვლევებში (Lee (1986); Reza (1983); Peterson (1988); Craft (1989); Ray (1999); Richardson and Zhang (1999) და სხვები) გამოიყენება აქვს ორი უპირატესობა: პირველი, მოდელის საშუალებით შესაძლებელია საქართველოს საექსპორტო პოტენციალის ძლიერი და სუსტი მხარეები იდენტიფიკაცია წლების მიხედვით, მეორე – საშუალებას იძლევა შეფასდეს საქართველოს ექსპორტის კონკურენტუნარიანობა მსოფლიო ბაზარზე. კვლევის ფარგლებში გამოყენებულია მონაცემები ექსპორტის საერთაშორისო ვაჭრობის სტანდარტული კლასიფიკაციის (SITC) სასაქონლო პოზიციების მიხედვით. მონაცემთა ნაკრები მოიცავს სამრეწველო პროდუქტის 52 სასაქონლო პოზიციას.

კვლევის შედეგები

საქართველოს მრეწველობაში ექსპორტის სპეციალიზაცია არასახარბიელოდ გამოიყურება. აღნიშნული ტენდენცია მოცემულია ცხრილი 1-ში, სადაც ნაჩვენებია სამრეწველო საქონლის (ნაწარმი) სია კლასიფიცირებული RCA ინდექსისა და ტექნოლოგიური პარამეტრების მიხედვით. ცხრილიდან ჩანს, რომ სამრეწველო საქონლის ექსპორტის სტრუქტურაში სასაქონლო პოზიციე-

ბის მიხედვით დომინირებს ბუნებრივ რესურსებსა და დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული მრეწველობა.

ცხრილი 1

საქართველოს სამრეწველო საქონლის (ნაწარმი) ექსპორტის ტექნოლოგიური კლასიფიკაცია და RCA ინდექსი¹

		2019	2020	2021	ტექნოლოგიური კლასიფიკაცია
1	[611] ნატურალური ტყავი	0,57	0,24	0,23	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
2	[612] ტყავის ან კომპოზიციის წარმოება ტყავი, N.E.S.; უნაგირი და აღკაზმულობა	0,01	0,00	0,00	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
3	[621] რეზინის მასალები (ფირფიტები, ფურცლები, ზოლები და სხვა)	0,08	0,10	0,14	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
4	[625] რეზინის საბურავები, შიდა მილაკები .	2,27	1,33	0,69	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
5	[629] რეზინის ნაწარმი, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	0,17	0,32	0,56	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
6	[633] საცობები ან მხშობების წარმოება	0,52	0,36	0,54	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
7	[634] მერქანი, დიქტი , სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	1,04	0,99	1,36	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
8	[635] ხის წარმოება, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	2,05	2,76	1,72	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
9	[641] ქაღალდისა და მუყაო.	0,17	0,14	0,22	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
10	[642] ქაღალდისა და მუყაოს ნაწარმი, დაჭრილი ზომებად ან ფორმებად, რულონებად ან ფურცლებად.	0,98	1,08	1,36	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
11	[651] ტექსტილის ნართი	0,98	0,40	0,33	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
12	[652] ბამბის ქსოვილები	0,18	0,80	0,41	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
12	[653] ქსოვილები, ნაქსოვი, ხელოვნური ქსოვილებისგან	0,08	0,24	0,32	საშუალო ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
13	[654] ტექსტილის სხვა ქსოვილები, ნაქსოვი	0,00	0,02	0,00	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
14	[655] მანქანით ან ხელით ნაქსოვი ტრიკოტაჟის ტილოები, დანარჩენი	0,09	0,20	0,17	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
15	[656] ტიულები, სამკაულები, მაქმანები, ლენტები და სხვა პატარა ნაწარმი	0,14	0,07	0,08	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
16	[657] სპეციალური ნართი, სპეციალური ტექსტილის ქსოვილები	0,43	0,73	1,27	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება

¹ United Nations conference on trade and Development. Revealed comparative advantage index, annual
<https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=157975>

17	[658] ტექსტილის მასალისაგან დამზადებული ნაწარმი რომელიც არ შედის სხვა კატეგორიაში	0,18	0,20	0,84	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
18	[659] იატაკის საფენები და სხვა	0,23	0,22	0,22	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
19	[661] კირი, ცემენტი და დამუშავებული სამშენებლო მასალები (მინისა და თიხის მასალების გარდა)	0,50	0,53	0,47	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
20	[662] თიხის კონსტრუქცია, რეფრაქტო. სამშენებლო მასალები	0,08	0,09	0,06	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
21	[663] მინერალური მასალების წარმოება, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	0,65	0,64	0,45	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
22	[664] მინა	0,08	0,09	0,24	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
23	[665] მინის ნაწარმი	1,17	0,78	0,48	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
24	[666] ჭურჭელი	0,12	0,10	0,06	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
25	[667] მარგალიტები, ძვირფასი და ნახევრადძვირფასი ქვები	0,0001	0,0014	0,0010	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
26	[671] თუჯი, რიალა თუჯის ფხვნილები, შავი ლითონების, ფერომაგანუმი	39,78	37,25	45,25	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
		-10,80	-10,47	3,40	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
27	[672] ნახევარფაბრიკატები რკინისა ან არალეგირებული ფოლადისაგან	4,95	2,41	2,72	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
28	[673] ბრტყელი ნაგლინი რკინისა ან არალეგირებული ფოლადისაგან, მიუტკეცავი, გაღვანური ან სხვა დაფარვის გარეშე, შემდგომი დამუშავების გარეშე	0,01	0,01	0,01	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
29	[674] ბრტყელი ნაგლინი რკინისა ან არალეგირებული ფოლადისაგან, გაღვანური ან სხვა დაფარვით მოთუთიებული, მოთუთიებული სხვა ხერხით	0,14	0,05	0,00	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
30	[675] ნაგლინი, ფოლადის ბრტყელი ნაგლინის პროდუქტები	0,00	0,00	0,01	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
		0,00	0,00	0,01	
31	[676] რკინის და ფოლადის ზოლები, წნელები, კუთხოვანები, ფასონური და სპეციალური პროფილები	0,83	0,67	0,57	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
		-1,24	-0,94	-0,46	
32	[677] რელსები და სარკინიგზო ლიანდაგის რკინისა ან ფოლადისაგან	0,05	0,54	3,45	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
33	[678] რკინის ან ფოლადის მავთული	0,09	0,14	0,04	საშუალო ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
34	[679] მილები, მილაკები და ღრუ პროფილები, ფიტინგები, რკინისა და ფოლადისაგან	1,06	0,52	0,50	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
35	[682] სპილენძი	0,03	0,02	0,01	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
36	[684] ალუმინი	0,49	0,51	0,62	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება

37	[685] ტყვია	7,18	6,21	6,71	ბუნებრივ რესურსებზე დაფუძნებული წარმოება
38	[691] რკინის, ფოლადის, ალუმინის კონსტრუქციების და ნაწილები, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	0,45	0,27	0,84	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
39	[692] ლითონის კონტეინერები შენახვის ან ტრანსპორტირებისთვის	0,56	0,18	0,17	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
40	[693] მავთული, დახვეული საგვერგვე ფოლადი ან ბრტყელი ცალფა მავთული, ეკლიანი ან უეკლო, თავისუფლად დაგრეხილი ორმაგი მავთული ღობეებისათვის, მავთულის გისოსები, ბადეები	0,20	0,08	0,09	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
41	[694] ლურსმნები, ხრახნები, ჭანჭიკები და ქანჩები და ანალოგიური ნაწარმი სპილენძისაგან და ალუმინისაგან	0,08	0,12	0,06	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
42	[695] ხელის ინსტრუმენტები და ინსტრუმენტები ჩარხისათვის	0,15	0,12	0,12	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
43	[696] მჭრელი ნაწარმი	1,74	0,55	0,22	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
44	[697] ლითონის საყოფაცხოვრებო ტექნიკა, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	0,19	0,27	0,23	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება
45	[699] არაძვირფასი ლითონების წარმოება, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	0,19	0,09	0,12	დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებული წარმოება

ექსპორტის 42 სასაქონლო პოზიციიდან 2019-2021 წლებში შეფარდებითი უპირატესობა ($RCA > 1$) ჰქონდა 9 სასაქონლო პოზიციას:

- [625] რეზინის საბურავები, შიდა მილაკები ...
- [634] მერქანი, დიქტი, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი ...
- (635) ხის წარმოება, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი;
- [642] ქალაღდისა და მუყაოს ნაწარმი, დაჭრილი ზომებად ან ფორმებად, რულონებად ან ფურცლებად;
- [657] სპეციალური ნართი, სპეციალური ტექსტილის ქსოვილები;
- [671] თუჯი, რიალა თუჯის ფხვნილები, შავი ლითონების, ფერომაგნეტი;
- [672] ნახევარფაბრიკატები რკინის ან არალევირებული ფოლადისაგან,
- [677] რელსები, სარკინიგზო ლიანდაგი რკინის ან ფოლადისაგან;
- [685] ტყვია.

აღნიშნული სასაქონლო პოზიციები მიეკუთვნება ბუნებრივ რესურსებზე და დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებულ წარმოებას. მოცემული ცხრილი ცხადყოფს, რომ საქართველოში მრეწველობის სტრუქტურული ტრანსფორმაციის, დაბალი დამატებული ღირებულებიდან ტექნოლოგიურად ინტენსიური მაღალი დამატებული ღირებულების წარმოებაზე გადასვლის პროცესი, შენელებულია.

საქართველოს სამრეწველო საქონლის (ნაწარმი) ექსპორტის კონკურენტული პოზიცია სასაქონლო პოზიციის კონკურენტული მდგომარეობა

საერთაშორისო ვაჭრობის სტანდარტული კლასიფიკაციის (SITC) – სასაქონლო პოზიციების მიხედვით სამრეწველო პროდუქტის 52 სასაქონლო პოზიციიდან მყარი კონკურენტული პოზიცია უკავია ტყვიას (685). 2019-2021 წლებში კონკურენტული პოზიციის გამყარების ტენდენციით ხასიათდებიან შემდეგი სასაქონლო პოზიციები: მერქანი, დიქტი (634), ხის წარმოება (635), ქალაქისა და მუყაოს ნაწარმი (642), სპეციალური ნართი, სპეციალური ტექსტილი (657), თუჯი, პრიალა თუჯის ფხვნილები (671), რელსები, სარკინიგზო ლიანდაგი რკინისა და ფოლადისაგან (677), მიწები მილაკები და ღრუ პროფილები (679). მიუხედავად მათი კონკურენტული პოზიციებისა, აღნიშნული სასაქონლო პოზიციების წარმოება დაფუძნებულია ბუნებრივ რესურსებსა და დაბალ ტექნოლოგიებზე, რომელშიც ძირითადად დასაქმებულია დაბალკვალიფიციური სამუშაო ძალა.

ცხრილი 1

RCA ინდექსის მიხედვით სასაქონლო პოზიციების კონკურენტული პოზიციების კლასიფიკაცია^{1 2}

წელი		2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
სასაქონლო პოზიციები		CP	TP	EPI	EPII	WPI	WPII	WPII
[611] ნატურალური ტყავი	RCA	1,25	1,10	0,71	0,48	0,57	0,24	0,23
	RCA საშუალო	0,02	-0,13	-0,49	-0,54	-0,19	-0,35	-0,20
		WPII	WPII	WPII	WPII	WPII	WPII	WPII
[612] რკინის სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი; უნაგირი და ალკაზმულობა	RCA	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,00	0,00
	RCA საშუალო	-0,02	-0,02	-0,02	0,00	0,00	0,00	0,00
		WPII	EPII	EPII	WPII	WPII	WPII	EPII
[621] რეზინის მასალები (ფირფიტები, ფურცლები, ზოლები და სხვა)	RCA	0,03	0,07	0,18	0,07	0,08	0,10	0,14
	RCA საშუალო	-0,05	0,03	0,13	-0,02	-0,03	-0,01	0,05
		CP	CP	CP	CP	TP	TP	WPI
[625] რეზინის საბურავები, შიდა მილაკები	RCA	1,96	2,00	2,32	2,63	2,27	1,33	0,69
	RCA საშუალო	1,25	0,68	0,59	0,54	-0,04	-1,07	-1,39
		WPI	EPI	EPI	WPI	WPI	EPI	EPI
[629] რეზინის ნაწარმი, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან	RCA	0,17	0,34	0,34	0,19	0,17	0,32	0,56
	RCA	-	0,16	0,09	-0,09	-0,12	0,08	0,33

¹ გათვლები განხორციელდა ავტორთა მიერ.

² CP - სასაქონლო პოზიციის კონკურენტული მდგომარეობა; TP - საფრთხის ქვეშ მყოფი სასაქონლო პოზიციები; EM (I) - განვითარებადი სასაქონლო პოზიციების პირველი ჯგუფი; EM (II) - განვითარებადი სასაქონლო პოზიციების მეორე ჯგუფი; WP (I) - სუსტად პოზიციონირებული სასაქონლო პოზიციების პირველი ჯგუფი; WP (II) - სუსტად პოზიციონირებული სასაქონლო პოზიციების მეორე ჯგუფი.

ჩაურთველი	საშუალო							
		EPI	WPI	WPI	WPI	EPI	EPI	EPI
[633] საცობები ან მხშობების წარმოება	RCA	0,49	0,36	0,15	0,23	0,52	0,36	0,54
	RCA საშუალო	0,15	-0,02	-0,32	-0,11	0,27	0,06	0,17
		TP	WPI	CP	WPI	TP	WPI	CP
[634] მერქანი, დიქტი, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	RCA	1,01	0,89	1,42	0,97	1,04	0,99	1,36
	RCA საშუალო	-1,03	-0,49	0,34	-0,13	-0,06	-0,16	0,36
		EPII	CP	CP	CP	TP	CP	TP
[635] ხის წარმოება, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	RCA	0,44	2,18	2,52	2,04	2,05	2,76	1,72
	RCA საშუალო	0,26	1,91	1,58	0,33	-0,20	0,56	-0,57
		EPII	WPII	WPII	EPII	EPII	EPII	EPII
[641] ქაღალდისა და მუყაო.	RCA	0,08	0,03	0,03	0,05	0,17	0,14	0,22
	RCA საშუალო	0,01	-0,05	-0,03	0,00	0,13	0,06	0,10
		WPI	EPI	EPI	WPII	CP	CP	CP
[642] ქაღალდისა და მუყაოს ნაწარმი დაჭრილი ზომებად ან ფორმებად, რულონებად ან ფურცლებად, ნაწარმი	RCA	0,64	0,63	0,56	0,44	0,98	1,08	1,36
	RCA საშუალო	-0,12	0,10	0,05	-0,17	0,44	0,42	0,53
		EPII	EPI	EPI	CP	EPI	WPII	WPII
[651] ტექსტილის ნართი	RCA	0,26	0,57	0,81	1,10	0,98	0,40	0,33
	RCA საშუალო	0,24	0,47	0,52	0,55	0,16	-0,56	-0,50
		WPII	WPII	WPII	EPII	EPII	EPI	EPII
[652] ბამბის ქსოვილები,	RCA	0,02	0,00	0,00	0,02	0,18	0,80	0,41
	RCA საშუალო	-0,01	-0,02	-0,01	0,01	0,17	0,73	0,08
		EPII	WPII	WPII	EPII	EPII	EPII	EPII
[653] ქსოვილები, ნაქსოვი, ხელოვნური ქსოვილებისგან	RCA	0,07	0,01	0,04	0,06	0,08	0,24	0,32
	RCA საშუალო	0,04	-0,02	0,00	0,02	0,05	0,18	0,20
		WPII	EPII	EPII	EPII	WPII	EPII	WPII
[654] ტექსტილის სხვა ქსოვილები, ნაქსოვი	RCA	0,03	0,01	0,02	0,03	0,00	0,02	0,00
	RCA საშუალო	0,02	0,00	0,00	0,01	-0,02	0,00	-0,02
		WPII	WPII	EPII	WPII	EPII	EPII	EPII
[655] მანქანით ან ხელით ნაქსოვი ტრიკოტაჟის ტილოები, დანარჩენი	RCA	0,03	0,02	0,05	0,01	0,09	0,20	0,17
	RCA საშუალო	-0,01	-0,01	0,03	-0,02	0,06	0,15	0,07
		EPII	EPII	EPII	EPII	WPII	WPII	WPII

[656] ტიულები, სამკაულები, მაქმანები, ლენტები და სხვა პატარა ნაწარმი	RCA	0,02	0,04	0,03	0,48	0,14	0,07	0,08
	RCA საშუალო	0,00	0,03	0,01	0,44	-0,04	-0,14	-0,15
		WPII	EPII	EPII	WPII	EPII	CP	CP
[657] სპეციალური ნართი, სპეციალური ტექსტილის ქსოვილები . .	RCA	0,03	0,08	0,05	0,05	0,43	0,73	1,27
	RCA საშუალო	-0,01	0,04	0,00	-0,01	0,37	0,55	0,87
		EPII	WPII	EPII	EPII	EPII	EPII	EPI
[658] ტექსტილის მასალისაგან დამზადებული ნაწარმი რომელიც არ შედის სხვა კატეგორიაში	RCA	0,18	0,07	0,11	0,15	0,18	0,20	0,84
	RCA საშუალო	0,14	-0,02	0,01	0,02	0,06	0,06	0,67
		WPII	WPII	EPII	EPI	WPII	WPII	WPII
[659] იატაკის საფენები და სხვა	RCA	0,03	0,03	0,13	0,70	0,23	0,22	0,22
	RCA საშუალო	-0,07	-0,06	0,09	0,64	-0,05	-0,13	-0,17
		WPII	WPII	WPI	WPI	WPI	WPI	WPII
[661] კირი, ცემენტი და დამუშავებული სამშენებლო მასალები (მინისა და თიხის მასალების გარდა)	RCA	0,33	0,67	0,79	0,56	0,50	0,53	0,47
	RCA საშუალო	-5,58	-2,50	-0,50	-0,04	-0,17	-0,09	-0,05
		EPII	WPII	EPII	EPII	WPII	WPII	WPII
[662] თიხის კონსტრუქცია, რეფრაქტო. სამშენებლო მასალები	RCA	0,20	0,13	0,36	0,42	0,08	0,09	0,06
	RCA საშუალო	0,06	-0,06	0,16	0,19	-0,22	-0,20	-0,14
		WPI	WPI	WPI	WPI	WPI	WPI	WPII
[663] მინერალური მასალების წარმოება, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	RCA	0,72	0,73	0,62	0,69	0,65	0,64	0,45
	RCA საშუალო	-0,53	-0,27	-0,27	0,00	-0,03	-0,01	-0,21
		EPII	WPII	WPII	WPII	WPII	EPII	EPII
[664] მინა	RCA	0,21	0,11	0,12	0,07	0,08	0,09	0,24
	RCA საშუალო	0,11	-0,04	-0,04	-0,08	-0,02	0,01	0,16
		CP	CP	TP	CP	TP	WPI	WPI
[665] მინის ნაწარმი	RCA	1,81	1,72	1,37	2,00	1,17	0,78	0,48
	RCA საშუალო	1,31	0,73	-0,04	0,36	-0,52	-0,73	-0,83
		EPII	EPII	WPII	EPII	EPII	WPII	WPII
[666] ჭურჭელი	RCA	0,12	0,16	0,08	0,14	0,12	0,10	0,06
	RCA საშუალო	0,00	0,02	-0,05	0,02	0,00	-0,02	-0,06
		WPII	WPII	WPII	WPII	WPII	WPII	WPII
[667] მარგალიტები,	RCA	0,0000	0,0000	0,0006	0,0011	0,0001	0,0014	0,0010

ძვირფასი და ნახევრადძვირფასი ქვები	RCA საშუალო	-0,0005	-0,0002	0,0005	0,0009	-0,0004	0,0008	0,0001
		CP	CP	CP	TP	TP	TP	CP
[671] თუჯი, პრიალა თუჯის ფხვნილები, შავი ლითონების, ფერომანგანუმი	RCA	50,88	48,37	54,86	48,51	39,78	37,25	45,25
	RCA საშუალო	2,88	0,31	5,03	-2,86	-10,80	-10,47	3,40
		TP	TP	TP	TP	CP	TP	TP
[672] ნახევარფაბრიკატები რკინისა ან არალეგირებული ფოლადისაგან,	RCA	6,68	4,57	5,89	3,48	4,95	2,41	2,72
	RCA საშუალო	-0,94	-4,46	-0,87	-2,23	0,30	-2,37	-0,89
		EPII	WPII	EPII	WPII	EPII	EPII	EPII
[673] ბრტყელი ნაგლინი რკინისა ან არალეგირებული ფოლადისაგან, მიუტკეცავი, გალვანური ან სხვა დაფარვის გარეშე, შემდგომი დამუშავების გარეშე, გარდა ცხლად გლინვისა	RCA	0,03	0,00	0,01	0,00	0,01	0,01	0,01
	RCA საშუალო	0,03	-0,01	0,00	-0,01	0,01	0,00	0,00
		WPII	WPII	WPII	EPII	WPII	WPII	WPII
[674] ბრტყელი ნაგლინი რკინისა ან არალეგირებული ფოლადისაგან, გალვანური ან სხვა დაფარვით მოთუთიებული, მოთუთიებული სხვა ხერხით	RCA	0,19	0,24	0,27	0,30	0,14	0,05	0,00
	RCA საშუალო	-0,05	-0,06	-0,09	0,07	-0,13	-0,19	-0,16
		WPII	WPII	WPII	WPII	WPII	WPII	WPII
[675] ნაგლინი, ფოლადის ბრტყელი ნაგლინის პროდუქტები	RCA	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
	RCA საშუალო	0,00	-0,01	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01
		TP	TP	TP	TP	WPI	WPI	WPI
[676] რკინის და ფოლადის ბოლები, წნელები, კუთხოვანები, ფასონური და სპეციალური პროფილები.	RCA	2,29	2,24	2,42	1,58	0,83	0,67	0,57
	RCA საშუალო	-2,42	-1,76	-0,70	-0,74	-1,24	-0,94	-0,46
		WPII	WPII	EPII	EPII	WPII	EPI	CP
[677] რელსები და სარკინიგზო ლიანდაგის რკინისა ან ფოლადისაგან	RCA	0,09	0,12	0,21	0,15	0,05	0,54	3,45
	RCA საშუალო	-0,02	-0,02	0,08	0,01	-0,11	0,40	3,20
		WPII	WPII	EPII	WPII	WPII	EPII	WPII
[678] რკინის ან ფოლადის მავთული	RCA	0,16	0,14	0,15	0,05	0,09	0,14	0,04
	RCA საშუალო	0,00	-0,06	0,02	-0,10	-0,02	0,04	-0,05
		EPI	WPI	WPI	CP	CP	WPI	WPI
[679] მილები, მილაკები და	RCA	0,61	0,71	0,68	1,22	1,06	0,52	0,50

ლრუ პროფილები, ფიტინგები, რკინისა და ფოლადისაგან	RCA საშუალო	-0,62	-0,56	-0,16	0,55	0,19	-0,47	-0,43
		WPII	WPII	WPII	WPII	WPII	WPII	WPII
[682] სპილენძი	RCA	0,00	0,00	0,01	0,06	0,03	0,02	0,01
	RCA საშუალო	0,00	-0,01	0,00	0,06	0,01	-0,02	-0,03
		EPII	EPI	EPI	WPI	WPII	WPI	EPI
[684] ალუმინი	RCA	0,49	0,57	0,75	0,59	0,49	0,51	0,62
	RCA საშუალო	0,16	0,18	0,27	-0,01	-0,15	-0,10	0,09
		CP	CP	CP	CP	CP	CP	CP
[685] ტყვია	RCA	3,85	6,09	5,26	5,27	7,18	6,21	6,71
	RCA საშუალო	2,22	3,45	1,16	0,20	1,64	0,31	0,49
		WPII	WPII	EPII	EPII	EPII	WPII	EPI
[691] რკინის, ფოლადის, ალუმინის კონსტრუქციების და ნაწილები, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	RCA	0,12	0,09	0,24	0,72	0,45	0,27	0,84
	RCA საშუალო	-0,07	-0,08	0,12	0,57	0,10	-0,19	0,36
		EPII	EPII	EPII	EPI	EPI	WPII	WPII
[692] ლითონის კონტეინერები შენახვის ან ტრანსპორტირებისთვის	RCA	0,20	0,21	0,46	0,90	0,56	0,18	0,17
	RCA საშუალო	0,07	0,05	0,28	0,62	0,04	-0,46	-0,38
		EPII	WPII	EPII	EPII	WPII	WPII	WPII
[693] მავთულის ნაწარმი (ელექტროტექნიკის გამოკლებით) და შემოღობვის მავთულები	RCA	0,19	0,09	0,19	0,73	0,20	0,08	0,09
	RCA საშუალო	0,09	-0,03	0,06	0,57	-0,14	-0,29	-0,24
		EPII	WPII	WPII	EPII	EPII	EPII	WPII
[694] ლურსმნები, ხრახნები, ჭანჭიკები და ქანჩები და ანალოგიური ნაწარმი სპილენძისაგან და ალუმინისაგან	RCA	0,11	0,05	0,06	0,12	0,08	0,12	0,06
	RCA საშუალო	0,03	-0,04	-0,02	0,05	0,00	0,03	-0,04
		EPII	EPII	WPII	EPII	EPII	WPII	WPII
[695] ხელის ინსტრუმენტები და ინსტრუმენტები ჩარხისათვის	RCA	0,08	0,19	0,09	0,17	0,15	0,12	0,12
	RCA საშუალო	0,04	0,14	-0,01	0,05	0,00	-0,02	-0,03
		WPII	WPII	EPII	EPI	CP	WPI	WPII
[696] მჭრელი ნაწარმი	RCA	0,14	0,06	0,14	0,65	1,74	0,55	0,22
	RCA საშუალო	-0,06	-0,12	0,04	0,53	1,46	-0,30	-0,75
		WPII	WPII	WPII	EPII	WPII	EPII	WPII

[697] ლითონის საყოფაცხოვრებო ტექნიკა, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	RCA	0,36	0,25	0,23	0,36	0,19	0,27	0,23
	RCA საშუალო	-1,09	-0,76	-0,36	0,08	-0,09	0,01	-0,04
		WPII	EPII	EPII	EPII	WPII	WPII	WPII
[699] არაძვირფასი ლითონების წარმოება, სხვა ადგილას დაუსახელებელი ან ჩაურთველი	RCA	0,16	0,21	0,34	0,29	0,19	0,09	0,12
	RCA საშუალო	-0,02	0,05	0,17	0,06	-0,09	-0,18	-0,07

საფრთხის ქვეშ მყოფი სასაქონლო პოზიციები

საფრთხის ქვეშ მყოფი სასაქონლო პოზიციების ჯგუფს მიეკუთვნება: რეზინის საბურავები, შიდა მილაკები (625), ნახევარ ფაბრიკატები რკინისა და არალეგირებული ფოლადისაგან (672). თუმცა სასაქონლო პოზიცია 625-ის მდგომარეობა 2021 წლისათვის უარესდება და ინაცვლებს სუსტად პოზიციონირებულ სასაქონლო პოზიციების პირველი ჯგუფში. 2019 წელს საფრთხის ქვეშ მყოფი სასაქონლო პოზიციების ჯგუფს მიეკუთვნებოდა მერქანი, დიქტი (634). 2018-2019 წლებში ამ ჯგუფს მიეკუთვნებოდა თუჯი, პრიალა თუჯის ფხვნილები (671). მიუხედავად იმისა, რომ ამ ჯგუფის სასაქონლო პოზიციებს აქვთ შეფარდებითი უპირატესობა, მათი მდგომარეობა უარესდება უკანასკნელი სამი წლის RCA-ს საშუალო მაჩვენებლის შემცირებით.

განვითარებადი სასაქონლო პოზიციები

როგორც უკვე აღვნიშნეთ განვითარებადი სასაქონლო პოზიციები იყოფა ორ ჯგუფად. პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება ის სასაქონლო პოზიციები, რომლებიც მიდრეკილნი არიან მოხდენენ კონკურენტული უპირატესობის მქონე სასაქონლო პოზიციების ჯგუფში. ცხრილიდან ჩანს, რომ 2021 წლისათვის 45 სამრეწველო საქონლიდან განვითარებადი სასაქონლო პოზიციების პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება – 9 პროცენტი. ამ კატეგორიაში შედის შემდეგი სასაქონლო პოზიციები: რეზინის ნაწარმი (629), საცობები და მხშობების წარმოება (633), ტექსტილის მასალისაგან დამზადებული ნაწარმი (658), ალუმინი (684).

სასაქონლო პოზიციების 15 პროცენტი განეკუთვნება მეორე ჯგუფს. სადაც შედის: რეზინის მასალები (612), ქაღალდი და მუყაო (641), ბამბის ქსოვილები (652), ქსოვილები, ნაქსოვი (653), მანქანით ან ხელით ნაქსოვი ტრიკოტაჟის ტილოები (655), მინა (664), ბრტყელი ნაგლინი რკინისა ან არალეგირებული ფოლადისაგან (673). მცირე შეფარდებითი უპირატესობის მიუხედავად, ამ ჯგუფის უკანასკნელი სამი წლის საშუალო მაჩვენებელი უარყოფითი იყო.

სუსტად პოზიციონირებული სასაქონლო პოზიციები

როგორც ცხრილიდან ჩანს, 2021 წლისათვის 45 სამრეწველო საქონლიდან სუსტად პოზიციონირებული სასაქონლო პოზიციების პირველ ჯგუფი წარმოადგენს სასაქონლო პოზიციების 5 პროცენტს, ხოლო მეორე ჯგუფი – 49 პროცენტს. მეორე ჯგუფის სასაქონლო პოზიციებს არ აქვთ

შეფარდებითი უპირატესობა და ამავე დროს ზრდის პოტენციალიც დაბალია, ვინაიდან RCA-ს და უკანასკნელი სამი წლის RCA საშუალო მაჩვენებელს შორის სხვაობა ნულზე ნაკლებია. ამ ჯგუფს მიეკუთვნება ნატურალური ტყავი (611), ტყავის ან ტყავის კომპოზიციის წარმოება (612), ტექსტილის ნართი (651), ტექსტილის სხვა ქსოვილები, ნაქსოვი (654), ტიულები, სამკაულები, მაქმანები (656), იატაკის საფენები (659), კირი, ცემენტი და დამუშავებული სამშენებლო მასალები (661), თიხის კონსტრუქცია (663), ჭურჭელი (666), ბრტყელი ნაგლინი, ბრტყელი ნაგლინი რკინისა ან არალეგირებული ფოლადისაგან, გაღვანური ან სხვა დაფარვით მოთუთიებული (674), ნაგლინი, ფოლადის ბრტყელი ნაგლინის პროდუქტები (675), რკინის ან ფოლადის მავთული (678), სპილენძი (682), ლითონის კონტეინერები შენახვისა და ტრანსპორტირებისათვის (692), ლურსმნები, ხრახნები ჭანჭიკები (694), ხელის და ჩარხის ინსტრუმენტები (695), მჭრელი ნაწარმი (696), არაძვირფასი ლითონების წარმოება (699).

დასკვნა

ამრიგად, შეფარდებითი უპირატესობის RCA მოდელის გამოყენებით, ტექნოლოგიური განვითარების ჭრილში, ჩატარებული სამრეწველო საქონლის ექსპორტის კონკურენტუნარიანობის ანალიზი გვიჩვენებს, რომ შეფარდებითი უპირატესობის მქონე საექსპორტო სასაქონლო პოზიციების დიდი ნაწილი მიეკუთვნება ბუნებრივ რესურსებზე და დაბალ ტექნოლოგიებზე დაფუძნებულ წარმოებას. ეს კიდევ ერთხელ ცხადყოფს, რომ საქართველოში მრეწველობის სტრუქტურული ტრანსფორმაციის პოზიტიური პროცესი, ნელი ტემპებით მიმდინარეობს.

ლიტერატურა:

1. Abidin, M.Z. and Loke, W.H. (2008), "Revealed comparative advantage of Malaysian exports: the case of changing export composition", *Asian Economic Papers*, Vol. 7 No. 3, pp. 130-147.
2. Acharya, R.C. (2008), "Analysing international trade patterns: comparative advantage for the world's major economies", *Journal of Comparative International Management*, Vol. 11 No. 2, pp. 33-53.
3. Balassa, B. (1965), "Trade liberalisation and revealed comparative advantage", *The Manchester School*, Vol. 33 No. 2, pp. 99-123
4. Balassa, B. and Noland, M. (1989), "Revealed' comparative advantage in Japan and the United States", *Journal of International Economic Integration*, Vol. 4 No. 2, pp. 8-22.
5. Bems, R. and Johnson, R.C. (2012), "Value-added exchange rates", *National Bureau of Economic Research*, NBER WP No. 18498.
6. Bender, S. and Li, K.W. (2002), "The changing trade and revealed comparative advantages of Asian and Latin American manufacture exports", *Economic Growth Center, Yale University*, Discussion Paper No. 843.
7. Crafts, N. F. (1989). Revealed comparative advantage in manufacturing, 1899-1950. *Journal of European Economic History*, 18(1), 127.
8. Fetscherin, M., Alon, I., Johnson, J.P. and Pillania, R.K. (2012), "Competitiveness: review, reflections and directions", *Global Business Review*, Vol. 22 No. 3, pp. 188-206.

9. Gaganidze G. Growth of Export: The Need To Create New Export Products. *Globalization & Business*, 7, 2019; 24-32;
10. Gaganidze, G; Arefeev, Igor; Munjishvili, Tea. (2021) The development of a systematic and analytical model for foreign trade forecasting. DSpace Repository. <https://dspace.tsu.ge/xmlui/handle/123456789/831>.
11. Haberler, G. (1936), *The Theory of International Trade*, William Hodge, Edinburgh.
12. Heckscher, E. (1919), "The effect of foreign trade on the distribution of income", *Ekonomisk Tidskrift*, pp. 497-512.
13. Huo, D. (2014), "Impact of country-level factors on export competitiveness of agriculture industry from emerging markets", *Competitiveness Review*, Vol. 24 No. 5, pp. 393-413.
14. Hye, Q.M.A. (2012), "Long-term effect of trade openness on economic growth in case of Pakistan",
15. Kathuria, L.M. (2013), "Analyzing competitiveness of clothing export sector of India and
16. Lee, J. (1995), "Comparative advantage in manufacturing as a determinant of industrialization: the Korean case", *World Development*, Vol. 23 No. 7, pp. 1195-1214.
17. Lee, Y. S. (1986). Changing export patterns in Korea, Taiwan and Japan. *Weltwirtschaftliches Archiv*, 122(1), 150-163.
18. Mahmood, A., & Nishat, M. (2004). Export Competitiveness and Comparative Advantage of Pakistan's Non-agricultural Production Sectors: Trends and Analysis [with Comments]. *The Pakistan Development Review*, 541-561.
19. Munjishvili T, Gaganidze G. Development of the specific gravitational model describing foreign trade between two countries with simulation method. Atlantic press. <https://www.atlantispress.com/proceedings/smtesm-19/125917618>
20. Ohlin, B. (1952), *Interregional and International Trade: Revised Edition*, Harvard University Press, Cambridge, MA. Quality and Quantity, Vol. 46 No. 4, pp. 1137-1149.
21. Peterson, J. (1988). Export shares and revealed comparative advantage. A study of international travel. *Applied Economics*, 20(3), 351-365.
22. Ray, D. (2000). How Competitive is Indonesia in the Emerging Global Knowledge Economy. *Preparing for*, 286-298.
23. Reza, S. (1983). Revealed comparative advantage in the South Asian manufacturing sector: some estimates. *Indian Economic Journal*, 31(2), 96-106.
24. Richardson, J. D., & Zhang, C. (2001). Revealing comparative advantage: chaotic or coherent patterns across time and sector and US trading partner?. In *Topics in Empirical International Economics: A Festschrift in Honor of Robert E. Lipsey* (pp. 195-232). University of Chicago Press.
25. Salvatore, D. (2013), *International Economics*, 11th ed., John Wiley & Sons, USA. Vol. 23 No. 2, pp. 131-157.

Analysis of the Competitiveness of the Export of Industrial Goods (production) of Georgia

Davit Sikharulidze

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Associate Professor

Shota Shaburishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Associate Professor

Leila Kadagishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Assistant Professor

Tea Munjishvili

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Associate Professor

Zviad Sigua

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

PhD student

SUMMARY

Since regaining its independence, Georgia has been following the principles of liberal policy and is striving to expand the area of foreign trade relations. In this aspect, it is crucial to identify the sectors of the economy that have the potential to gain international competitiveness. In addition, researchers often point to the importance of the development of high value-added, technology-intensive industries for the development of the country's economic well-being. The paper provides the ranking of the industrial commodity groups of Georgia according to their competitiveness. The list of the industrial goods (production) is classified according to the RCA index and technological parameters. In particular, products based on natural resources, low, medium and high technologies are grouped based on technological capabilities, while the commodity positions being under threat, developing and weakly positioned are grouped according to their competitiveness.

Keywords: Manufactured goods, export, competitiveness, comparative advantage.